

компетентлиқни талаб этадиган жуда кўплаб ўзгаришларнинг рўй бериши,

ахборот муҳитининг, таълим турлари ва билимларни эгаллаш имкониятларининг кенгайиб бориши,

таълим муассасаларининг нисбатан мустақиллиги (кредит-модуль тизимига ўтилиши, вариативлик асосида ўқув режаларининг шакллантирилиши, талабаларга ўқув фанларини танлаш ҳуқуқининг берилиши, коммерцион таълим хизматларини кўрсатиш тизимини йўлган қўйиш, таълим олувчиларни шахсий ривожлантириш концепциясига эга бўлишига йўналтириш ва ҳ.к.)

таълим муассасаларининг турли ижтимоий институтлар (масалан турли хил оилалар, маҳаллалар, нодавлат ва ношароит институтлари билан ишлаши) ҳамда хорижий давлатлардаги нуфузли таълим муассасалари билан ҳамкорлик қилиш ва ҳ.к.

Бу каби омиллар бўлажак педагог кадрлардан нафакат ўз фанини чуқур билиши ва уларни ёш авлодга етказиши, балки ижтимоий ҳаётдаги турли вазиятларда улардан фойдаланишга ўргатиш, ушбу жараёнларга педагогик ва психологик тайёрлаш талаб этилади. Яъни талабаларда ижтимоий компетентлиқни ривожлантиришда таълимнинг мақсади, вазифаси, мазмуни, ташкил этиш шакли, методлари, воситалари ва технологияларини шунингдек, ўқитувчининг ўқувчилар ва уларнинг ота-оналари билан ишлаш усуллари янада такомиллаштиришни талаб этади. Талабаларда ижтимоий компетентлиқни шакллантириш

ва ривожлантириш таълим олувчиларда репродуктив ва продуктив фаолиятнинг доминант характерга эга бўлиши ҳамда талабаларнинг креатив фаоллигига ва ташаббускорлигига эришиш; таълимнинг натижаси сифат кўрсаткичлари билан белгиланаши (талабанинг шахсий ривожланаши, шахсий намуна бўла олиши, мустақил тарзда ўз-ўзини ривожлантириб бориши, ўз-ўзини реал баҳолаши); когнитивлик, яъни назарий ва амалий билимлар асосида академик муваффақиятларга эришиш; оғзаки ва ёзма коммуникация кўникмаларига эга бўлиш; ахборот коммуникация технологиялари билан ишлаш кўникмасига эга бўлиш; танқидий фикрлаш ва гуруҳда самарали ишлаш қобилиятига эга бўлиш; ўз ҳаракатланиш фаолиятини тартибга солиш ҳамда натижага эришишга йўналганлик; мустақил тарзда қарорлар қабул қила олиш сингари жиҳатлар билан белгиланади.

Кўриниб турганидек, асримиз тараққиёти биз эгаллаган билим, кўникма ва малакаларнинг тезда эскириб кетишига ва ижтимоий ҳаёт талабалари доирасида янги компетенцияларни эгаллаб боришимизни тақозо этади. XXI аср педагоглардан нафакат дарслик ва қўлланмалар билан ишлаш, балки ахборотлар оқими билан ишлай олиши, таълим жараёнидаги инновация ва модернизацияланиш жараёнларига тезда мослаша олиши ва уларни ижтимоий ҳаётда самарали қўллаш олиши лозим.

Адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 8 октябрдаги “Ўзбекистон Республикаси олий таълими тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-5847-сон Фармони. // Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 09.10.2019 й., 06/19/5847/3887-сон.
2. Голосова С.В., Федоренко Л.П. Основные парадигмы современной педагогической науки. [Электронный ресурс]. <https://cyberleninka.ru/article/n/>
3. Ермолович М.М. Компетентностный подход: исторический аспект становления в высшем образовании // Региональная физическая география в новом столетии, вып.10, Мн.: БГУ, 2017. <https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/171224/1/126-131.pdf>
4. Зимняя И.А. Ключевые компетенции—новая парадигма результата образования. <https://cyberleninka.ru/article/n/>
5. Кун Т. Структура научных революций / Т. Кун. -Москва: «Прогресс», 2008, -С. 288.
6. Муслимов Н.А. ва бошқ. Касб таълими ўқитувчиларининг касбий компетентлигини шакллантириш технологияси. – Т.: «Фан ва технология», 2013, 128-б.
7. Ронжина Н.В. Компетентностная парадигма образования в контексте экономики знаний. – Екатеринбург: Российский государственный профессионально-педагогический университет. https://elar.rsvpu.ru/bitstream/123456789/25920/1/978-5-8050-0650-1_043.pdf
8. Хомский Н. Аспекты теории синтаксиса. (Пер. с англ. под ред. и с предисловием В.А. Звегинцева). — М.: Изд-во Моск. ун-та, 1972. — 129 с. <https://www.twirpx.com/file/2024801/>

РЕЗЮМЕ

Маколада компетенциявий ёндашув парадигмаси асосида таълимнинг сифатини оширишга ва талабаларнинг ижтимоий компетентлигини ривожлантириш муаммосига оид илмий маълумотлар баён этилган.

РЕЗЮМЕ

В статье представлены научные сведения по проблеме повышения качества образования и развития социальной компетентности студентов на основе парадигмы компетентностного подхода.

SUMMARY

The article presents scientific data on improving the quality of education and the problem of developing students' social competence based on the paradigm of a competency-based approach.

QARAQALPAQ ÁDEBIYATÍN OQÍTÍWDA INNOVACIYALÍQ PEDTEXNOLOGIYADAN PAYDALANÍW USÍLLARÍ

S.Qazaxbaev - filologiya ilimleriniń doktori (DSc)

Ájiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutı

D.S.Qazaxbaeva- oqıtıwshı

Nókis qalası XBB ne qaralı 35- sanlı mektep

Tayanch so'zlar: Yangi texnologiyalar, oqitish metodlari, oqitish vositalari, klaster, interfoal o'rganish.

Ключевые слова: новые технологии, методы обучения, средства обучения, кластер, интерактивное изучение.

Key words: new technologies, teaching methods, teaching tools, cluster, interactive learning.

Házirgi dáwirdegi sabaqta oqıwshı menen muǵallım arasında isenim, biri-birin sıylaw, óz ara qatnas, erkinlik atmosferası, dóretiwshilik baǵdarda birgelesip islew mashqalaları ayırıqsha aktuallıqqa iye bolıp otır. Mektep ulıwma xalıq mektebine, milley mazmunga iye boladı. Sonıń menen birge, ol shańaraqtıń da dawamı. Sonlıqtan, mektep zaman talabına ılayıq jámiyet tárepinen aldına qoyılǵan wazıypanı orınlawda sheshiwshi orındı iyeleydi. Mektep hám onda isleytuǵın

muǵallımler jámiyette sheshiwshi tulǵa bolıp esaplanadı.

Sabaqta oqıw barısında qanshelli dárejede qolaylı jaǵday jaratılса, muǵallımın oqıw-tárbiya isin sonshelli nátiyjeli islewine múmkinshilik te jaratılǵan boladı. Sonıń menen birge muǵallım menen oqıwshınıń birlesip islewı, bir-birine isenimniń artıwı da jetekshi orın iyeleydi. Barlıq orında da muǵallımdı balalar jaqsı sıylasa, sol jerde ol oqıw-tárbiya isin nátiyjeli alıp baradı. Muǵallım balalardı sıylawı, pedagogikalıq taktı,

qánigelik bilimi, menen sheberligi, joqarı adamgershiligi, mádeniyatlılıǵı menen úlgi bolıwı kerek.

Eger muǵallım óz isine degen hám oqıwshılardı degen súyispenshilikti birlikte uslay bilsa, onda ol naǵız jetiliske muǵallım esaplanadı. Negizinde, mekteptiń eń baslı wazıypası balalardı dóretywshilik oylawǵa qaray tálim- tárbiya beriwden ibarat. Sonlıqtan da belgili pedagog V.A.Suxomlinskiy: "Jaslıq dáwir-oylaw mektebi, al muǵallım óz tárbiyalanıwshılarınıń organizmi menen ruwxıy dúnyasınıń ǵamxorlıq penen qalıplestiriwshi"- degen edi [1:23].

Álbette, bunday wazıypanı orınlaw ushın muǵallım jańashıl, dóretywshi bolıwı kerek.

Al, dóretywshi bolıwı ushın muǵallım ulıwma pedagogikalıq, didaktikalıq hám metodikalıq ilimge iye bolıwı menen birge onı iske asıratuǵın usılǵa da iye bolıwı tiyis. Bul ayılǵan oy-pikir hár bir muǵallımniń qálbinen orın alsa, úyrenshikli jol menen ǵana júriwdi ádet etpey, kúsh-jigerin, uqıwı menen talantın mektep aldına qoyılǵan wazıypanı orınlaw isine baǵdarlasa tálim-tárbiyanıń sapası menen mazmunı jaqsılatuǵını sózsiz.

. Muǵallım sabaqqa tayarlanǵanda sabaqtıń maqsetin anıqlawdan baslaw kerek:

Ol ushın óziniń aldına:

-Neni úyretmen (bilim, tárbiya, rawajlandırıw)

-Nege kónlikiremen (berilgen bilimdi qollanıw)

-Qansha muǵdarda úyretmen (baǵdarlasa materi-alınıń kólemi)

-Qanday járdem menen úyretmen (qollanılatuǵın usıllar)

-Neniń járdemi menen úyretmen (didaktikalıq negiz-ler)

-Ótkende alǵan bilimniń qaysı orınlarına súyeniwim hám baylanıstırıwim kerek?- degen sorawlar qoyıw arqalı sabaqtıń pedagogikalıq maqsetin, wazıypasınıń hám ótiw jolların anıqlap alıw tiyis [2:52].

«**Aqılıy hújim**»: Bul metodta belgili bir tema tiykarında berilgen mashqalardı sheshiw talap etiledi.

Bunda oqıwshılar berilgen soraw tiykarında keń hám hár tárepleme pikir aytadı. Aqılıy hújim metodi tańlap alınǵan tema tiykarında bir neshe áhmiyetli sorawlardıń hár qıylı juwapların keltirip shıǵaradı.

«**Bumerang**» **texnologiyası**: Bul texnologiya bir shınıǵıw dawamında oqıw materialın tereń hám anıq úyreniw, tolıq túsiniw jetiw, erkin úyreniwge úyretedi.

Bumerang texnologiyası ideya hám pikirlerdi jazba hám awızeki túrde bayan etiw kónlikpelerin rawajlandıradı.

«**Skarabey**» **texnologiyası**: «Skarabey» texnologiyası-bul oqıwshılarda pikirler baylanıslıǵın kúsheytedi, este saqlawdı rawajlandırıwǵa kómeklesedi. Talabalarda mashqalanı sheshiwde óz pikirin ashıq hám erkin bildire alıw imkaniyatın beredi. Bul texnologiya erkin rawishte bilimniń sıpatın hasıl bahalaw, úyrenilip atırǵan tema haqqındaǵı túsiniw hám oyların anıqlaw, túrli ideyalardı hám olar ortasındaǵı baylanıstı anıqlawǵa imkan beredi.

«Skarabey» texnologiyası oqıwshı hám talabalar tárepinen ańsat qabil qılınıp, biliw qásiyetleri inábatqa alınǵan halda islep shıǵılǵan. Ol talabalar tájiriyesinen

paydalanıwdı názerde tutıp, pikirler almasıw imkanıń beredi.

«Skarabey» texnologiyası kishi toparlarda hám shınıǵıwlar ótkeriw waqtında paydalanıladı.

«**Tarmaqlar**» (**Klaster**) **metodi**: Bul usıldıń mánisi-pikirlerdiń tarmaqlasıwı. Klaster texnologiyası-pedagogikalıq strategiya bolıp, ol oqıwshılardı birden- bir temanı tereń úyreniwlerine járdem beredi.

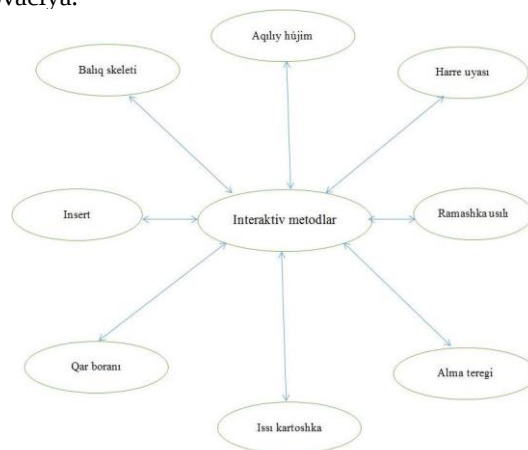
Texnologiya-(Grek, techne-sheberlik, dóretywshilik, logos-túsiniw, bilim)

Pedagogikalıq texnologiya eń dáslep rejelestirilgen nátiyjelerge alıp barıwshı hám orınlanıwı shárt bolǵan ámeller sisteması.

Pedagogikalıq texnologiya- oqıw procesin hárketlendiriwshi kúsh hám aldınnan belgilep qoyılǵan anıq maqset jolınan oqıtıwshınıń kásiplik iskerligin jańalawshı hám tálimde juwmaqlawshı nátiyjeni bildiredi. Oqıtıwshı iskerligindegi barlıq processler pedagogikalıq texnologiyalar delinedi [3:15].

Innovaciya- anglichansha «innovation» sózinen alınǵan bolıp **jańalıq, jańalıq kiritiw** degen mánisti bildiredi. Turmista qandayda bir jańa ideya jaratılıw.

Innovaciya menen pedtexnologiyaniń baylanısı hám qollanıw ózgesheligi: innovaciya haqqında túsiniw, innovacion tálim beriwdiń ahmiyeti, pedagogikalıq innovaciya.

Ulıwma aytqanda, oqıtıwshınıń sheberligi pedagogikalıq texnologiyalardan, xabar kommunikaciya texnologiyasınan, internetniń pánge baylanısı tarmaqlarınan durıs paydalanıp biliw kónlikpelerin iyelegen bolmasa, onda kásiplik sheberligi hám erudiciyanı tómén jáne psixologiyalıq ózgeshelikleri oqıwshılardıń psixologiyalıq ózgesheliklerine say kelmeytug'ın, oqıwshılardıń bilimín ádil bahalaw hám baqlaw qábiletine iye emesligin óziniń kásibine, qánigeligine nemquraylılıǵın kórsetken boladı.

Sonlıqtanda oqıwshılardıń erkin pikirley alıwı, dóretywshilik qábiletiniń payda bolıwı hám rawajlanıwı ushın imkaniyat jaratıw, olardı hár qanday ruwxıy jaqtan salamat hám kúshli sawatlılıqtı payda etiw, sóz óneri arqalı oqıwshılardıń insaniylyq ideyaların jetilistiriwde, oqıtıwshınıń ózi joqarıda ayılǵan imkaniyatlardan ayrıqsha paydalanılıwı shárt.

Ádebiyatlar

1. Azizxojayeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat.- Toshkent: 2003.
2. Yoldashev J.F., Usmanov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. –Toshkent: "Oqituvchi" 2004.
3. Paxratdinov A. Pedtexnologiya tiykarları. –Nókis: "Qaraqalpaqstan", 2009.

РЕЗЮМЕ

Мақоллада янги оқитиш методлари, усуллари yordamida oquvchilarning fikrlash qobiliyatlarini, ijodkorlik salohiyatini rivojlantirish, hozirgi kun oquvchisi oldida turgan katta vazifalardan biri ekanligi qayd qilingan. Shu maqsadda barcha hududlarda, "Mahorat maktablari" tashkil etilib, uning bosh vazifasi ta'lim-tarbiya jarayonida pedagogik va axborot texnologiyalaridan foydalangan holda dars otuvchi pedagoglar mahoratini oshirish, shu bilan birga yosh oqituvchilar tajribalarini orttirish o'z aro muhokama qilish, ilg'or tajribalarni organish va ularni tatbiq qilish asosiy vazifa qilib belgilangan.

РЕЗИОМЕ

Статья посвящается одному из актуальных вопросов, стоящему перед преподавателями-развитию мышления и творческих способностей учащихся с помощью инновационных методов и приёмов. Авторы статьи говорят о необходимости организации «Школы мастерства», основная цель совершенствование мастерства и знаний опытных преподавателей и молодых специали-

стов применяющих педагогические и информационные технологии в учебно-воспитательном процессе, обмен мнениями и обучению передовому опыту.

SUMMARY

The article is devoted to one of the actual issues of teachers' development of critical thinking and creative abilities of students with the help of innovative methods and techniques. The authors of the article speaks about the necessity of organizing "School of master" the main aim of this school is to improve skills and knowledge of experienced teachers, and young specialists by using the pedagogical and informational technologies in educational-upbringing process, exchange of opinions and innovative experience.

CONCEPTUAL BASES OF LIFELONG SPIRITUAL EDUCATION AND THE DEVELOPMENT OF IDEOLOGICAL COMPETENCE OF STUDENTS

Q.Qodirov - Vice rector for the affairs of the youth

Nukus state pedagogical institute named after Ajiniyaz

Таянч сўзлар: олий таълим, таълим-тарбия, маънавият ва маърифат, ёшлар тарбияси, мафкуравий иммунитет, педагогик соҳа.

Ключевые слова: высшее образование, образование и обучение, духовность и просвещение, воспитание молодежи, идеологический иммунитет, педагогический сектор.

Key words: higher education, education and upbringing, spirituality and enlightenment, youth education, ideological immunity, pedagogical sector.

During the years of the Independence in the Republic of Uzbekistan have been implemented practical activities on strengthening the spiritual and educational bases of the society, their systematical organization, improving the participation and responsibility for the fortunes and the future of the Nation in the hearts of our people, especially, in the ones of the rising generation.

The struggle for the possession of human heart and mind has become the key nature in the world under the conditions of globalization. The reason for this is that it is the intellectual potential ideas, ideology and spirituality that have become the key power, not the military one. Under these circumstances naturally, some malicious, destructive ideas clash with the ideology that fully contradict the style of life of our people and have a destructive influence on peaceful life. During this complicated and perilous time when the process of globalization is strengthening and arise new threats and dangers for the peace and stability, every citizen must display vigilance and selflessness on the basis of ideological and political solidarity in the name of happy life of our nation and people.

For the period of the last four years under the direct leadership of the President Sh.M.Mirziyoev strategic directions of modernization of youth education have been implemented as a new phase of development in Uzbekistan. In particular, in the decree of the President of the Republic of Uzbekistan DP-4947 from February 7, 2017 "On the strategies of actions on further development of the Republic of Uzbekistan" have been outlined several urgent tasks on improving the tasks on improving the spiritual and educational sphere, continuous, systematic securing of spiritual education of the youth in the country.

Another factor, which is of great importance on ideological education, is that the people of Uzbekistan have entered into a new period on the basis of the principle "From national rebirth to national progress"

The time has come to organize the upbringing of the youth in our country on the basis of modern ideology, that is, based on today's spiritual and educational necessities, to assess critically the carried out things, to eliminate existing problems as well as to introduce new mechanisms in this sphere, to raise to a much higher level and all this is call of the times.

Professor M.Kuranov, in his scientific research, accentuated that "If we pay attention to our national history, we will find that our rulers trusted the upbringing of their children to elders, teachers, progressive-minded people of that time". Our nation never started its national growth from the very outset. We are a nation who are prospering in the world thanks to the victories of intellectual creation and developing both high-society and religious civilization". [1]

On August 23, 2019 at a meeting dedicated to the tasks of patriotic upbringing of the youth and improving the status of teachers in the society, the President of the Republic of Uzbekistan Sh.Mirziyoev mentioned the necessity of the

creation of modern and efficient systems of education, renewal of teaching methods, educational standards, textbooks and educational supplies, the importance of the support of foreign achievements of advanced technologies in the sphere of education, national traditions and values in upbringing and with a view to organize spiritual and educational work in schools on a new basis, and the President also pointed out the necessity of introducing the new subject "Education" in place of existing discipline, such as "Ethics", "Sense of native land", "The idea of national independence and the basis of spirituality", "The history of religious". In this connection, with a view to educate the rising generation as all-round advanced person suitable age and phased formation of social skills and qualities, necessary for independent life, the decree of the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan N-1059, from December 31, 2019 "On the measures to implement and approve the conceptions of persistent spiritual education" was adopted. Systematic and effective organization of the tasks, related to the education of the population, especially the youth, the development of the conception of persistent spiritual education in upbringing children from intrauterine period until 30-years old, should be considered as one of the most important steps in the history of our country.

Under the conception, a new systematic approach to education has been provided, including complete display of social, pedagogical potential of the family education, specialized secondary and higher educational establishments, mahallas and raise the scientific-methodological integration of education to a much higher level, based on national and universal values.

The adopted conception accentuated that there are several problems in our society connected with the upbringing of the youth, that is, loyalty, duty and responsibility, initiative and other qualities remain in the minds of the youth as a theoretical nation; some students have no high principles, wills, persistence diligence.

Besides, the quality of education is affected by the absence of teaching aids, workbooks in the sphere of spiritual education, necessary textbooks and methodological manuals in the sphere of Education. It should be noted that the adopted Conception defines the following key tasks to solve these problems:

- Development of theoretically substantiated indicators of assessment of spiritual and moral education;
- Development and introduction of methods of education of children from intrauterine period until grown-up age based on persistent principles;
- Effective use of the achievements of one's own and modern pedagogies in educating children;
- Development of manuals, necessary textbooks in the sphere of education;
- Regular improvement of knowledge and skills of pupils and teachers; [2]